

VÄSTTYSKLANDS PARIAS

Av fil. lic. TOM SELANDER

TROTS allt är det inte andra världskrigets förluster i människoliv, utan tre herrar kring ett konferensbord, som ha skapat Västtysklands största befolkningsproblem. Genom Trumans, Churchills och Stalins beslut vid Potsdammötet i juli 1945 tvingades 9,5 miljoner tyskar öster om Oder-Neisse linjen, 3,3 miljoner från Tjeckoslovakiet och omkring en miljon från övriga östeuropeiska länder att lämna sina hem. I allt drevos minst 14 miljoner människor över gränserna till vad som återstod av Tyskland, där redan förut 4 miljoner österifrån evakuerade befunno sig. 4,5 miljoner fördrivna hamnade i östzonen, medan 7,5 miljoner kommo till västzonerna. Siffrorna stämma inte, därför att lågt räknat 2 miljoner aldrig kommo fram. Bakom felet i ekvationen döljer sig en av historiens största massutrotningar, där polackerna synas ha ansvaret för huvudparten.

Efter denna flodvåg har Västtyskland fått ta emot en jämnt flytande flyktingström från östzonen. Tills nu ha 1,5 miljoner tyskar, som av olika skäl funnit livet i sovjetkolonien outhärdligt, krånglat sig förbi gränsen och varje dag komma nya skaror. Av de miljoner slavarbetare, som tyskarna under kriget importerade från de erövrade områdena, finns dessutom fortfarande något hundratusental kvar, som inte vill återvända. Alla dessa siffror förklara, varför förbundsrepubliken har ett särskilt flyktingsministerium; dess chef, dr Lukaschek, har kallat flyktingfrågan för »det centrala problemet i dagens Tyskland».

En följd av folkförflyttningarna har, trots de svåra åderlätningarna under kriget, blivit en stark överbefolkning i Västtyskland. Inom ett område, som före kriget rymde 39 miljoner innevånare, trängas nu inte mindre än 47,5 miljoner (Västberlin inte medräknad). Befolkningstätheten har gått upp till 194 innevånare per kvkm — Sverige har 13. Läget vore givetvis inte så allvarligt, om inte samtidigt landets »uppsugningsförmåga» hade kraftigt minskat genom den materiella fördöelsen. De regionala olikheterna förvärta situationen. I Schleswig-Holstein har befolkningen,

som till 39 % utgörs av flyktingar, ökat med 71 % sedan före kriget, medan den i Rheinland-Pfaltz minskat med 5 %.

Genom att handelsutbytet med östzonen lider av svår tvinsot, ha de ekonomiska följderna av dessa befolkningsförändringar ytterligare markerats. Före kriget svarade de östliga delarna av landet för ett betydande överskott på jordbruksprodukter, som normalt gick till Västtyskland. Nu har denna import krympt ihop, samtidigt som befolkningen ökat med 8,5 miljoner. Resultatet blir, att Västtyskland för att kunna betala en nödvändig livsmedelsimport måste öka sin industriella export väsentligt över förkrignivå, då det inte syns möjligt att nämnvärt höja avkastningen inom jordbruket. Som mänskligt råmaterial för denna ökade industrialisering har man fått ta emot till största delen industriellt utbildade flyktingar. Detta kräver omskolningar i en skala, som förbundsrepubliken på intet sätt för närvarande är ekonomiskt rustad för.

Medan det stora flertalet flyktingar från östzonen saknar rösträtt, utgöra däremot de fördrivna en oviss och farlig politisk faktor. Först på sistone ha de lyckats organisera sig, men de senaste delstatsvalen ha gett rik utdelning. I Schleswig-Holstein sitter flyktingpartiet redan med i regeringskoalitionen, och vid årets kommunalval erövrade det 18 % av rösterna; BHE (Bund der Heimatvertriebenen und Entrechteten) blev vid delstatsvalen i Niedersachsen det fjärde partiet med 15 % av rösterna. Många Bonnparlamentariker hysa stor oro för att dessa framgångar komma att upprepas på det federala planet, då förbundsdagen 1953 nyväljs. De fördrivna äro inte proletariserade utan deklasseerade, och av sådana kan man bara vänta sig benhård intressepolitik i nationalradikal anda; det har en gång nazismen visat. Om alla fördrivna samlades i ett parti, skulle detta kunna besätta nästan $\frac{1}{3}$ av mandatet i 1953 års förbundsdag. Det vore lika svårt att regera med som mot ett sådant parti, som bildade tungan på vågen mellan Adenauer och Schumacher, och med ogenerad röstförsäljning sökte tillfredsställa orimliga krav. En dylik situation skulle otvivelaktigt medföra en stor fara för den av andra skäl inte alltför fast rotade tyska demokratien. Att rycka undan grunden för flyktingpartierna genom att få deras väljare att smälta in i samhället är viktigt också därför, att den övriga befolkningens nödortfört dolda motvilja mot »inkräktarna» annars kan få samhällsmaskineriet att gå varmt.

En väg går via sociala hjälpåtgärder. Under budgetåret 1949/50

uppgingo de sammanlagda delstatliga och federala utgifterna för flyktingarna till den enorma summan av 3,7 miljarder DM av en inkomst på 16 miljarder, varav 4,6 gick till ockupationskostnaderna. Fast detta innebar, att samhällets stöd kraftigt förbättrades — föregående års budgetanslag belöpte sig bara till en miljard — är det ändå bara en droppe i havet. Det visar dock, att frågan nu förts över från välgörenhet till uppbyggande politik. För varje år har detta blivit nödvändigare också av rent humanitära skäl. Några års elände kan fördragas utan att individen går under, men knappast ett årtionde.

Två saker stå i förgrunden, då det gäller att trygga flyktingarnas existens: arbete och bostad. De flesta flyktingar uppehålla sig i de östra, övervägande jordbrukande delarna av Västtyskland, där bostäder finnas men arbete saknas, medan i de industrialiserade, västra delarna, arbetsmöjligheterna äro större men lägenheter inte stå att uppdriva. Man måste alltså bygga upp de förstörda industriområdena och sedan flytta dit flyktingarna. Visserligen är byggnadsverksamheten intensiv — 350 000 våningar produceras om året — men födelseöverskottet plus flyktingströmmen från östzonen äter upp större delen av nybyggnaderna. Sedan 1946 har våningsbehovet oförändrat uppgått till 5 miljoner tremmure. Med hänsyn till befolkningstillväxten skulle det ta 50 år att fylla detta behov, om inte byggnadstakten ökas. Också omflyttningen av flyktingarna innebär en jätteoperation, eftersom 4 miljoner av dem inte befinna sig på »rätt plats». Hitintills ha endast 300 000 förts över från de mest belastade områdena.

Felplaceringen avspeglar, hur Västtyskland tvingas slösa oerhört med det kapital, som yrkeskunnigheten utgör. Över var fjärde flykting är sysselsatt utanför sitt egentliga verksamhetsområde. Särskilt dåligt är lantbrukarnas läge. Mer än en miljon bönder ha inte lyckats finna plats i moderneringen, och även efter en jordreform, som delade upp de större godsen, skulle 150 000 av dem inte kunna få arbete helt enkelt därför, att den tillgängliga jordbruksarealen inte räcker till. För dessa syns en emigration vara den enda rätta lösningen. Walter-rapporten, som förelagts den amerikanska kongressen, har kommit till slutsatsen, att mellan 1 och 1,5 miljoner tyskar måste utvandra. En sådan massemigration skulle dock stöta på ett bestämt motstånd, i första hand psykologiskt betingat, från de tyska myndigheternas sida. Förbundsrepubliken får inte vara »en fjärde klassens väntsal» för flyktingarna, säger man.

Än viktigare än dessa omställningsproblem är dock arbetslösheten, som man på intet vis glömt och som var Hitlers kanske bästa språngbräda till sitt Machtübernahme. Att finna sysselsättning för hela det väldiga befolkningstillskottet har varit fullständigt omöjligt, inte minst med hänsyn till bostads- och näringsssvårigheterna och de restriktioner, som hämmat industrien. I själva verket är det förvånande, att arbetslösheten kunnat hållas nere vid så relativt låga siffror som mellan 1,2—2,5 miljoner. Också i detta sammanhang äro flyktingarna det stora kruxet. Medan de utgöra 20 % av befolkningen, svara de för 40 % av de arbetslösa. Hur stor vikt förbundsregeringen fäster vid att hålla arbetslösheten i schack, visas av att den i hast beslöt föra över 350 miljoner DM från ett så utomordentligt viktigt anslag som det sociala bostadsbyggandet, för att kunna klippa av den topp, som arbetslöshetskurvan bland flyktingarna nådde förra året. Problemet kommer inte att bli mindre i framtiden. Det naturliga arbetaröverskottet fram till 1956 beräknas till en miljon. Läggjs därtill en halv miljon nya östflyktingar, och uppskattas den strukturella arbetslösheten till en miljon, kommer man till det resultatet, att Västtyskland om fem år helst borde ha frambringat ytterligare 2,5 miljoner arbetstillfällen.

Det viktigaste försöket att komma till rätta med de orättvisor, som kriget skapat genom att utplåna det materiella underlaget för den enes existens, men lämna den andre fri, är lagen om »Lastenausgleich», som väntas träda i kraft i höst. Den innebär den mest gigantiska socialekonomiska operation, som någonsin företagits i världen. Meningen är att genom en 50 %-ig skatt på all förmögenhet över 5 000 DM, som skall tas ut med 2 % årligen, så långt möjligt är kompensera de drabbade befolkningsgrupperna med undantag för flyktingar från östzonen och juridiska personer. Största betydelsen har lagen givetvis för de fördrivna, som ju alla kommo utblottade till Västtyskland. De rättmätiga skadeståndsanspråken beräknas till den enorma summan av 250 miljarder DM, eller mer än fyra års nationalinkomst. Tillnärmelsevis så mycket pengar kan reformen inte ge. Dess årliga avkastning uppskattas till 1,7 miljarder DM. Att bara omfördela förmögenheten vore en steril lösning, som i alla fall inte kunde ge de tyngst drabbade mer än en bråkdel av full ersättning. Partierna äro därför ense om att någon kvotal gottgörelse inte kan komma i fråga, även om regeringskoalitionen trycker mer på den juridiska rättvisan och social-

demokraterna på den sociala nödvändigheten. Lagförslaget går en medelväg mellan dessa båda ytterligheter.

De skadeståndsberättigade indelas i tio grupper allt efter förmögenhetsförlust eller förlorad årsinkomst, och den övre gränsen sätts till 100 000 DM. Hur stor procent ersättningen kommer att uppgå till, skall fastställas genom en särskild lag, då skadeståndsanspråken prövats och deras storlek slutgiltigt beräknats. De, som nått över 65 års ålder (kvinnor 60 år), få en årlig ränta, varierande mellan 120 och 840 DM, beroende på tidigare förmögenhetsställning. Största möjliga del av kapitalet skall användas i produktivt syfte, på så sätt att de arbetsföra skola hjälpas att ta upp sitt ursprungliga arbete, även om de inte kunna komma med några anspråk på skadestånd. Så kan t. ex. en f. d. rörelseidkare få en engångssumma för att starta ett företag i sin gamla bransch. Industriarbetare förses med bostad och husgeråd, de, som kunna väntas göra en god framtida arbetsinsats genom utbildning, skola hjälpas härtill o. s. v. Lastenausgleich förutsätter ett oerhört komplicerat maskineri — lagen berör över 10 miljoner människor. Hur detta kommer att fungera, beror mest på om reformen uppfattas som rättvis och nödvändig. Utan tvivel råda skarpt delade meningar mellan dem, som skola få, och dem, som tvingas att ge.

Västtysklands flyktingproblem äro så överväldigande, att landet inte ensamt kan klara av dem, i synnerhet inte ekonomiskt. Bonns kassakista är i det närmaste bottenkrapad. Enbart kostnaderna för att skapa arbete och husrum åt alla flyktingar beräknas till 30 miljarder DM. Den internationella investering i den västtyska befolkningen, som erfordras, skulle säkert löna sig, också politiskt sett. Flyktingarna utgöra en svag länk i Västeuropas försvarskedja. Visserligen äro de immuna mot kommunismen. De personliga erfarenheterna av den röda faran äro en vaccination, som räcker livet ut. Men dessa grupper utgöra i stället ett alltför gott underlag för nynazismen, som jämsides med gaullismen mycket väl kan äta sönder den västliga demokratien inifrån. Om inte särskilt överbefolkningens svåraste vådor avlägsnas, torde det knappast dröja länge, innan kravet på »Lebensraum» börjar ljuda på nytt. Därför är det ett glädjande tecken, att Europarådet i klart positiv anda upptagit Adenauers väldokumenterade vädjan om ett sameuropeiskt försök att lösa flyktingfrågan. Gå sedan planerna på att skaffa Västtyskland krediter genom förmedling av FN:s flyktingkommitté i lås, vore ytterligare ett stort steg taget för att på längre sikt stärka världens demokratiska krafter.